

Kérdőíves felmérés a hazai faanyagkereskedelmi lánc helyzetéről

A 2010. október 20-i, 995/2010/EU európai parlamenti és tanácsi rendelet (European Timber Regulation, röviden: EUTR-szabályozás) tiltja az illegális kitermelésből származó fa, és az abból készült termékek forgalomba hozatalát az uniós piacon. A jogszabály meghatározza továbbá a fát és fatermékeket piaci forgalomba bocsátó faanyagkereskedelmi lánc szereplőinek a kötelezettségeit is.

Hazánkban a Nemzeti Élelmiszerlánc-biztonsági Hivatal (NÉBIH) Erdészeti Igazgatósága a kijelölt EUTR nemzeti hatóság, amely az uniós követelményekkel összhangban a hazai faanyagkereskedelmi lánc ellenőrzését végzi. A hivatal szakemberei a szabályozással érintett gazdasági szereplőket képviselő szakmai szervezetekkel együttműködve alakítják ki a nyilvántartási és ellenőrzési rendszert. A közös munka során a NÉBIH február végén kérdőíves felmérést végzett az erdőgazdálkodók és a faipari szereplők körében.

Az EUTR-szabályozás

Az Európai Unió az illegálisan kitermelt fával folytatott kereskedelem visszaszorítása érdekében alkotta meg az EUTR-szabályozást, az erdőgazdálkodás szabályozására és az erdészeti termékek kereskedelmére vonatkozó (FLEGT) cselekvési terv részeként.

Az EUTR-szabályozás alapját képező kellő gondosság elvének betartásával a jogszabály hatálya alá tartozó gazdasági szereplők kötelesek megelőzni az illegálisan kitermelt faanyag és az abból készült termékek uniós piacra kerülését, amelyet megfelelő adatgyűjtési, kockázatelemzési, kockázatkezelési módszerekkel és intézkedésekkel tudnak megtenni.

Az EUTR-szabályozás alapján az Európai Unió területén forgalomba hozott faanyaggal vagy fatermékkel kereskedelmi tevékenységet folytató gazdasági szereplőknek adatgyűjtést kell végezniük, és megfelelő nyilvántartási rendszert kell vezetniük a beszállítóikról és vevőikről, a faanyagok eredetének ellenőrizhetősége érdekében. Részletes információkkal kell rendelkezniük azokról a vállalkozásokról, amelyektől fát, vagy faterméket vásároltak, illetve azokról, amelyeknek ilyen termékeket értékesítettek – az erre vonatkozó adatokat pedig öt évig kell megőrizniük. A jogszabály hatálya a térítésmentes értékesítésre is kiterjed.

A kellően részletes nyilvántartások adatai alapján különféle szempontok szerint mérlegelniük kell, hogy az értékesítési láncba milyen eséllyel kerülhet illegálisan kitermelt fa, majd a kockázatelemzés eredményétől függően hatékony megelőző intézkedéseket kell hozniuk.

A kellő gondosság elve szerinti rendszert a gazdasági szereplőknek maguknak kell kialakítaniuk és működtetniük, illetve lehetőségük van már működő rendszereket is igénybe venni.

A hazánkban kitermelt és forgalmazott faanyag mennyisége nemzetgazdasági szinten is számottevő: 2015-ben összesen közel 7,5 millió m³ volt. Az akár a 0,5 millió m³-es nagyságrendet is elérő illegális fakitermelés és fakereskedelem az erdészeti termékek árát számottevően csökkenti, gazdasági

hátrányt okoz a jogszerűen működő piaci szereplők számára és veszélyezteti a lakosság ellátását megfelelő minőségű fával, főként tűzifával. A faanyagkereskedelmi lánc átláthatóságának növelése, ellenőrzése az előző problémák elhárításán túl az erdők védelme érdekében is kiemelten fontos.

A kérdőíves felmérés összefoglaló eredményei

Közel kétszázötvenen vettek részt a NÉBIH Erdészeti Igazgatósága február végi kérdőíves felmérésében, jellemzően az online kitöltési lehetőséget választva. A válaszok 54%-a érkezett magán-erdőgazdálkodóktól, 30%-át az állami erdőgazdálkodók, 16%-a pedig a faipari vállalkozások adták.

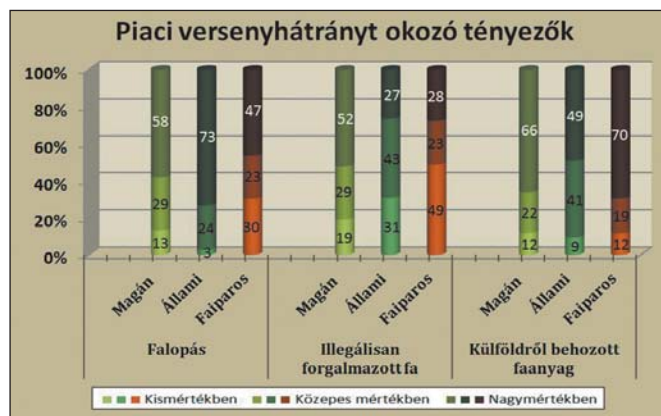
Az EUTR-szabályozásnak megfelelő hatósági ellenőrzési rendszer és eljárásrend kidolgozása érdekében a NÉBIH Erdészeti Igazgatóságának az volt a célja, hogy a faanyagpiac lehető legtöbb szereplőjének a véleményét megismerje. Kérdéssorok készültek külön-külön a magán és az állami erdőterületen gazdálkodók, valamint a faipari szereplők számára, amelyek a szakmai érdekképviseleti szervezetek közreműködésével jutottak el hozzájuk. A feltett kérdések megválaszolásán túl a kitöltőknek arra is volt lehetőségük, hogy saját tapasztalataikat és javasolataikat megosszák a hatósággal.

A három célcsoportnak egységesen feltett kérdésekre adott válaszokból a hatóság szakemberei megismerhették, hogy a fa és fatermékek piaci forgalomba helyezése során milyen tényezők okoznak az érintetteknek leginkább problémát, illetve azt, hogy az uniós szabályozásból fakadó kötelezettségeikről milyen módon tájékozódának a leghatékonyabban.

A magán és az állami erdőterületen gazdálkodók 90%-ának egyaránt jelentős piaci versenyhátrányt jelent a falopás, de a faipari vállalkozások 70%-a is erről nyilatkozott. Az illegálisan forgalmazott faanyag a magán-erdőgazdálkodókat érinti a leginkább. Mindhárom szektorban közel 90%-ban gondolják úgy a válaszadók, hogy a külföldről behozott faanyag közepes, vagy nagymértékű piaci versenyhátrányt okoz számukra. A faipari szereplők érezték a legkevésbé zavarónak az illegális faanyag-forgalmazás hatásait, de egyúttal számukra okozza a legnagyobb gondot a külföldről behozott faanyag. A válaszok közötti összefüggések feltárása további vizsgálatokat igényel.

A vélemények megismerése során kiderült, hogy az EUTR-szabályozás tudnivalóiról a faanyagpiac szereplőinek a többsége elsősorban az internetről tájékozódna.

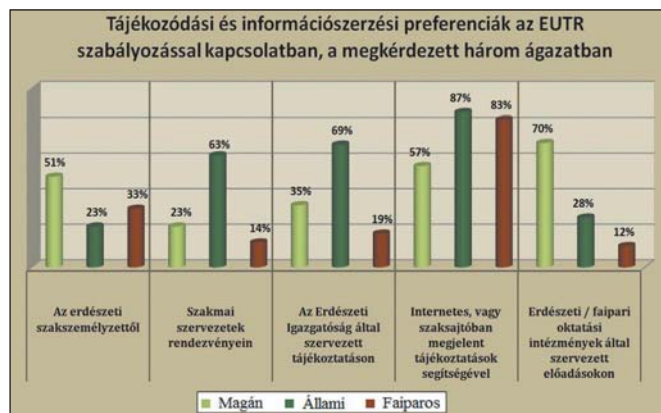
Az állami erdőgazdálkodók körében a szakmai rendezvények és a hatósági tájékoztatók iránti igény fogalmazódott meg hangsúlyosan, míg a magán-erdőgazdálkodók az erdészeti szakszemélyzet és az oktatási intézmények által végzett információátadás szerepét emelték ki.

A hatóság az eddigi szakmai tapasztalatokat és a frissen szerzett információkat felhasználva, a szakmai szervezetek és a sajtó segítségével széles körű tájékoztató programot indított, továbbá az oktatási intézményekkel is közös programok kidolgozására törekszik. A NÉBIH honlapján önálló aloldalként, tematikusan jelennek meg az anyagok a könnyebb eligazodás érdekében, az elérhető információk pedig az ellenőrzések során nyert tapasztalatokkal is folyamatosan bővülnek.

A megkérdezett célcsoportok jellemzői a válaszok alapján

A magán-erdőgazdálkodók válaszainak elemzéséből kiderült, hogy a válaszadók a kezelt magánerdők 5-7%-át képviselik. A válaszolók több mint fele (53%-a) konkrét, szövegesen kifejtett javaslatot is tett az EUTR hazai működtetésével kapcsolatban, továbbá jelezték a szigorúbb ellenőrzések szükségességét is. Többen javasolták, hogy az EUTR felügyelet ellátó hatóság vegye igénybe más társhatóságok, például az állami adóhatóság együttműködését is. Minden tizedik hozzászóló megfogalmazta, hogy a tűzifa áfatartalmának jelentős csökkentése és az erdészeti szakszemélyzet hatáskörének kibővítése nagymértékben hozzájárulna az EUTR-szabályozás céljainak eléréséhez.

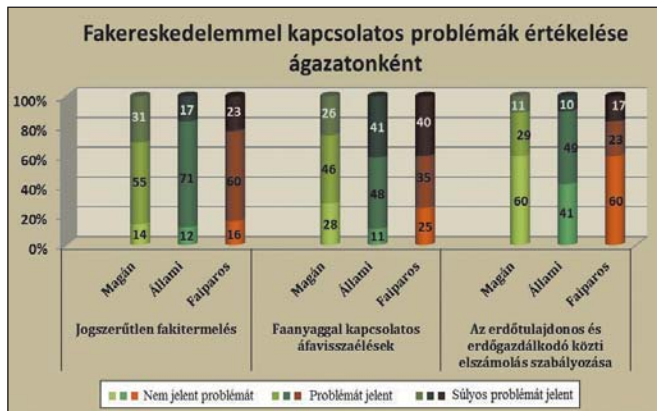
A válaszadók 96%-a úgy véli, hogy az illegális fatereskedelem leginkább a tűzifa-forgalmazás esetében jellemző. A fásításokból, szabad rendelkezésű erdőkből és egyéb, nem erdőnek minősülő területekről végzett fakitermelésekből származó faanyagok elsősorban tűzifaként kerülnek forgalomba. Az ilyen esetekben a fakitermelés engedélyezése és a felügyelet is sokkal kevésbé szigorú, mint az erdők esetében.

Ebből arra lehet következtetni, hogy ezen területekről nagyobb kockázattal kerül ki olyan faanyag, amelyet majd illegálisan értékesítenek.

Az állami erdőterületen gazdálkodók válaszainak döntő többségét (91%) az erdő- és mezőgazdálkodással fő tevékenységként foglalkozók adták, de érkeztek kitöltött kérdőívek a természetvédelmi (8%) és a vízgazdálkodási (1%) szektorból is. A válaszokból kiderült, hogy az állami erdőterületen gazdálkodó szervezetek számára a hazai a legfontosabb piac, de a válaszadók 40%-a fontos üzleti partnerként tekint az uniós tagországokra is.

Kiemelendő, hogy a kérdőívet kitöltők 31%-a rendelkezik FSC-tanúsítással. Ez a terméktanúsítási rendszer nem biztosítja teljes mértékben az EUTR-szabályozásnak való megfelelést. Az állami szektor szereplői az esetek döntő többségében a rendelkezésükre álló informatikai eszközök, szoftverek segítségével vezetik a nyilvántartásaikat. Legtöbbjük (92%) kiemelte, hogy az általuk kezelt területeken volt már példa jogszertűlen fakitermelésre, illetve a nagy részük (96%) jelezte, hogy a készletezett faanyag eltulajdonításával is szembesült már. A magán-erdőgazdálkodók esetében a kérdéseket megválaszolók 55%-a tapasztalt már illegális fakitermelést a területén, és 46% számolt be falopásról.

A faanyag szállítását az állami erdőkben gazdálkodók 92%-a végezteti erre szakosodott vállalkozással (szemben a magán-erdőgazdálkodók válaszainak 57%-os arányával). Az állami szektor képviselőinek közel a fele (41%) nyilatkozott úgy, hogy külső szereplő közreműködését is igénybe veszi az őrzés-védelmi feladatok ellátására, míg ez az arány a magánszektorban jóval alacsonyabb (14%).

A faipari szereplők több tevékenységi formát is megadhattak, ezek alapján három nagyobb csoportba sorolhatók. Fatereskedelmi tevékenységet a válaszadók 69%-a, fafeldolgozási tevékenységet 29%-a, tüzelőanyag-kereskedelmi tevékenységet pedig 26%-a végez. FSC-tanúsítással a kérdéseket megválaszolók faipari szereplők mindössze 11%-a rendelkezik. A kérdőíves felmérés ezen célcsoportra vonatkoztatva kevésbé tekinthető reprezentatívnak, mint az erdőgazdálkodók esetében, ugyanis az összes faipari vállalkozás kevesebb mint 1%-a válaszolta meg a kérdéssort.

A megismert információknak is köszönhetően, reményeink szerint közös érdekek mentén alakíthatjuk ki az EUTR-szabályozás nyilvántartási és ellenőrző rendszerét. A NÉBIH ezúton is szeretné megköszönni a válaszadók, a szakmai szervezetek, így a FAGOSZ, a MEGOSZ, a MERD, a NAK és az OEE, valamint a Földművelésügyi Minisztérium és a Belügyminisztérium közreműködő munkáját a felmérés sikeres elvégzése érdekében.

NÉBIH Erdészeti Igazgatóság